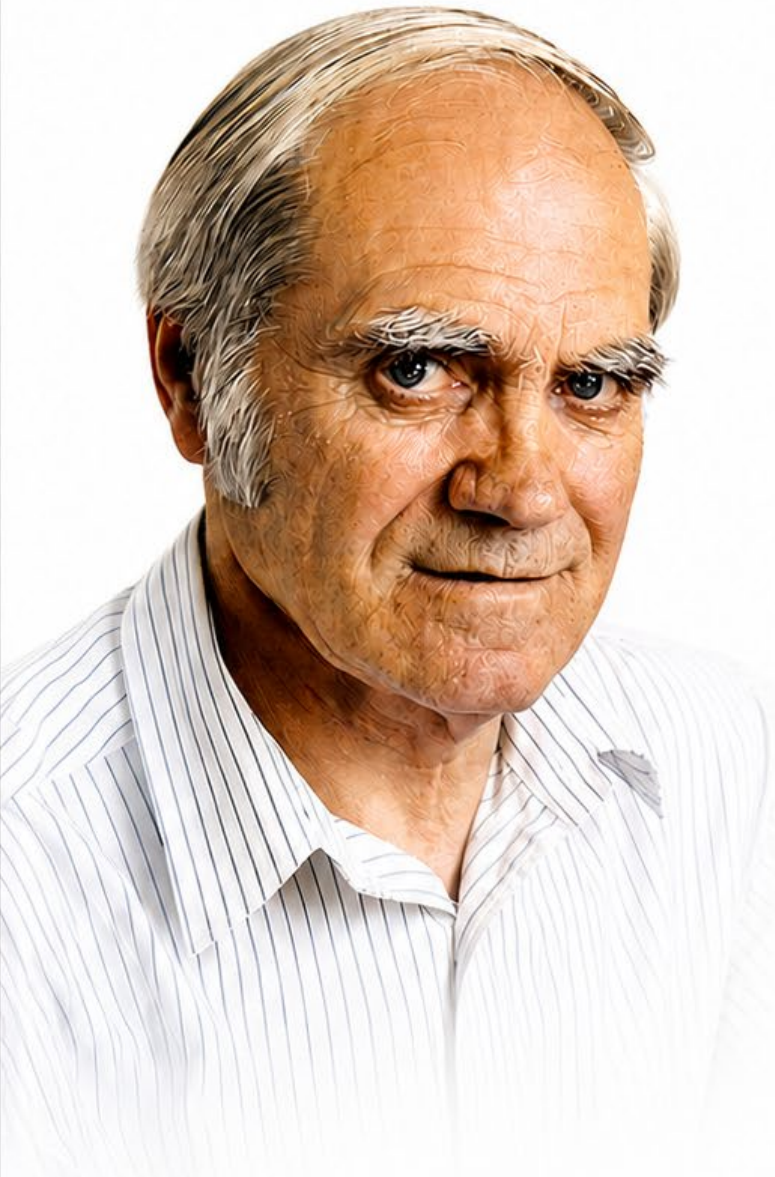

ЗБІРНИК

матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті професора

Івана Пантелійовича Колесника

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ:

ВІД ТРАДИЦІЙ ДО ІННОВАЦІЙ

(4 березня 2026 року)

УДК 378.091.3:376.011.3-051]:005.745

Збірник матеріалів круглого столу рекомендовано до друку рішенням Вченої ради факультету спеціальної освіти та соціальної політики Український державний університет імені Михайла Драгоманова (протокол № 6 від 28 квітня 2026 року).

Рецензенти:
О.В. Чеботарьова **–** доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України
В.М. Шевченко **–** доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені Миколи Ярмаченка факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

За редакцією:
С.І. Геращенко – кандидата педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.
Н.В. Бондар – кандидата педагогічних наук, доцента, кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

ISBN 978-966-931-357-7

Підготовка фахівців зі спеціальної освіти: від традицій до інновацій: збірник матеріалів круглого столу присвяченого пам'яті професора Івана Пантелійовича Колесника (4 березня 2026 року) / за редакцією С.І. Геращенко, Н.В. Бондар. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2026. 78 с. Електронне видання

УДК 378.091.3:376.011.3-051]:005.745

Повну відповідальність за зміст, підбір, точність наведених матеріалів, цитат, статистичних даних, відповідної галузевої термінології, власних імен, джерел інформації, орфографію, плагіат та іншу інформацію, яка використана у публікаціях, несуть автори опублікованих праць

ISBN 978-966-931-357-7

© Факультет спеціальної освіти та соціальної політики, 2026
© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2026

Тичина А. М.
здобувачка першого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціалізації 016.01 Логопедія
Чередніченко Н. В.
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ПИСЬМА В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗІ ЗНИЖЕНИМ ЗОРОМ

Корекція порушень письма в учнів початкових класів із дисграфією є однією з пріоритетних проблем сучасної логопедії. Дисграфія як часткове порушення писемних навичок може впливати на здатність правильно писати літери, слова чи навіть складати речення, хоча при цьому інтелектуальні здібності дитини можуть залишатися на нормальному рівні. Такі порушення часто виникають через проблеми з сприйняттям звуків, увагою або моторикою, що також потребує спеціалізованого підходу до корекції.

Окрему категорію дітей із ООП складають діти із порушенням зорової функції. Науковці відзначають, що навіть мінімальні порушення зору можуть стати причиною шкільної дезадаптації та призводити до труднощів опанування певних умінь та навичок, які є важливими для їхнього розвитку та соціалізації (Т. Гребенюк, О. Паламар, І. Сасіна, Є. Синьова, С. Федоренко). Це може стосуватись і шкільних навичок, а саме – читання, письма та математики.

Теоретичні та практичні аспекти корекції дисграфії досліджували багато вітчизняних науковців. Психолінгвістичні основи порушень письма розглядали Є. Соботович, О. Гопіченко, Е. Данілавічютє, В. Тарасун. Комплексний підхід до діагностики та корекції дисграфії обґрунтовано у працях Л. Журавльової, Л. Тенцер, Н. Чередніченко [2,5,6]. Методичні аспекти корекційної роботи представлені у дослідженнях Ю. Коломієць, А. Малярчук, Ю. Рібцун [2,3,4]. Водночас, питання розробки диференційованих корекційних програм для дітей із порушеннями зору з урахуванням типології дисграфічних помилок потребує подальшого вивчення та практичного впровадження.

Проведене нами експериментальне дослідження відбувалось на базі спеціальної школи № 5 ім. Я. П. Батюка м. Києва протягом 2025-2026 навчального року. У дослідженні взяли участь 10 учнів другого класу зі зниженим зором.

У результаті комплексної діагностики було визначено, що двоє учнів експериментальної групи не мають труднощів засвоєння навички письма. У них достатньо сформовані усі мовленнєві функції та операції, що забезпечують засвоєння письма. Разом із цим у їхніх письмових роботах траплялися поодинокі помилки, пов’язані з короткочасним послабленням концентрації та стійкості уваги. Попри високі показники, такі учні також потребують педагогічного й корекційного супроводу, метою якого є підтримання уважності та профілактика можливих труднощів у подальшій письмовій діяльності.

У 8 учнів в письмі зафіксовано патологічні помилки, що вказують на наявність дисграфії. Саме тому для нас було важливим визначення у них причин, які негативно впливають на стан письма.

Для комплексної діагностики стану письмових навичок було використано методику, розроблену на основі досліджень Л. Тенцер, Н. Чередніченко [5,6], яка охоплювала чотири напрями: 1) діагностика навичок списування (з рукописного та друкованого текстів, з пропусками літер); 2) дослідження слухового письма (текстовий диктант, диктанти зі складами та словами); 3) перевірка вміння будувати самостійні письмові висловлювання (складання речень, оповідань); 4) оцінка сформованості навичок самоконтролю (пошук та виправлення помилок).

Узагальнені результати експерименту засвідчили неоднорідність рівнів сформованості навички письма в учнів експериментальної групи. Високий рівень виявлено лише у 20% учнів, що характеризувалися сформованими навичками звуко-буквеного аналізу та синтезу, достатнім рівнем графомоторних навичок та контролю. Достатній рівень засвідчили 30% учнів, які виконували завдання переважно правильно, але допускали окремі помилки. Середній рівень у 25% учнів характеризувався наявністю помилок різних типів. Низький рівень зафіксовано у 25% учнів, що проявлялося у численних стійких специфічних помилках.

Найбільші труднощі учні відчували при виконанні завдань на списування та під час слухового письма. Це свідчить про недостатній розвиток базових механізмів письма – фонематичних процесів, звуко-буквеного аналізу, зорово-моторних функцій та просторових уявлень.

Аналіз письмових робіт учнів дозволив виявити три основні групи помилок. Фонетичні помилки становили 54% і включали пропуски букв (особливо голосних), заміни акустично та артикуляційно фонемографем (*кіт/кит → кіт/кид; руда білочка → руда біочка, жук/звук → жк/сзу,*), перестановки букв і складів. Така висока частка фонетичних помилок свідчить про недостатність сформованості фонематичних процесів, слухових функцій та операцій (звуко-буквеного аналізу, контрою).

Морфологічні помилки 35% пов’язані з порушенням розуміння морфологічної структури слова. Діти допускали помилки у написанні префіксів, суфіксів, закінчень (*шишки → шишка*), невірність вживання слів у різних відмінках (наприклад, «*восени ягоди калина червоніють*»).

Графічні та оптико-просторові помилки становили 11% і проявлялися у змішуванні графічно та кінетично подібних букв, дзеркальному написанні літер.

На основі результатів діагностики визначено п’ять взаємопов’язаних напрямів корекційної роботи:

1. Розвиток фонематичних функцій та слухових операцій.
2. Формування лексико-граматичної компетентності.
3. Розвиток зорово-просторових функцій.
4. Формування графомоторних навичок.
5. Розвиток навичок самоконтролю.

Ефективність корекційної роботи забезпечувалась дотриманням принципів комплексності, систематичності, послідовності, індивідуального підходу.

Важливу роль відіграє взаємодія вчителя, логопеда, психолога та батьків, створення позитивного емоційного середовища, що підтримує мотивацію дітей до подолання труднощів [2; 5].

Перспективи подальших досліджень пов’язані з розробкою диференційованих корекційних програм для подолання різних форм дисграфії, вивченням ефективності інноваційних методик, створенням цифрових інструментів діагностики та корекції порушень письма.

Список використаних джерел

1. Данілавічютє Е. А., Трофименко Л. І., Ільяна В. М., Рібцун Ю. В., Мартинюк З. С., Грибань Г. В. Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів: навч.-метод. посіб. Київ: Актуальна освіта, 2013. 256 с.

2. Журавльова Л. С. До проблеми корекції мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць / за ред. В. М. Синьов, О. В. Гаврилова. Вип. 7 у 2-х томах; Кам’янець-Подільський : ПП Медобори -2006, 2016. Т.1. С. 133–144.

3. Коломієць Ю., Ніжинська О. Особливості порушень писемного мовлення у молодших школярів загальноосвітніх шкіл. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 6: Педагогічні науки.* 2015. С. 156–162.

4. Рібцун Ю. В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2022. 264 с.

5. Тенцер Л. В. Діагностика та корекція дисграфії у молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2021. 310 с.

6. Чередніченко Н. В. Типи та механізми дисграфічних помилок у писемному мовленні молодших школярів. *Логопедія: Науково-методичний журнал*. 2012. № 2. С. 94–102.

Л. О. Ханзерук
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

Ступінь розробленості проблеми «комплексних порушень розвитку» в українській науці має фрагментарний характер. Сьогодні це найчисленніша група дітей, стан яких визначається різними комбінаціями сенсорних, рухових, інтелектуальних, емоційно-вольових порушень розвитку. Однак, проблеми термінології, раннього виявлення, психолого-педагогічної діагностики, класифікації та корекції розвитку дітей згаданої групи залишаються одними з найменш розроблених як в теоретичному, так і в практичному плані.

Традиційно вітчизняні дослідники (Соколянський І. О., Синьов В. М., Коберник Г. М., Синьова Є. П., Шевцов А. Г., Чеботарьова О. В. та інші) розглядали комплексні/комбіновані/складні/множинні порушення в розвитку як такі, в яких первинне порушення пов'язане безпосередньо не з одним, а з низкою факторів. Інакше кажучи, констатувалось поєднання повного або часткового випадіння функцій різних аналізаторів, наприклад слухового і зорового, або поєднання сенсорних та інтелектуальних порушень. Не випадково, одна з перших класифікацій охоплювала дітей зі складними порушеннями зору та слуху